

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 2007 m. ES ekonomikos apžvalgos — Plečiant Europos produktyvumo ribas

(2009/C 77/28)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

2007 m. ES ekonomikos apžvalgos — Plečiant Europos produktyvumo ribas.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. birželio 3 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Peter Morgan**.

447-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. rugsėjo 17–18 d. (2008 m. rugsėjo 18 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 108 nariams balsavus už, 4 — prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Ši nuomonė yra naujausia iš EESRK parengtų nuomonių serijos, kurioje nagrinėjami ES ekonominio valdymo klausimai. Ji paremta Komisijos komunikatu COM(2007) 721 galutinis „2007 m. ES ekonomikos apžvalga. Plečiant Europos produktyvumo ribas“.

1.2 2007 m. apžvalga pradedama tuo, kad nors Europos Sąjungos ekonomika yra viena iš pažangiausių ir produktyviausių pasaulyje, vis dar egzistuoja nemažas Europos Sąjungos ir pažangiausios pasaulio ekonomikos šalies — Jungtinių Amerikos Valstijų — gyvenimo lygio atotrūkis. Pagrindinė priežastis — įvairių pramonės sektorių ir valstybių narių produktyvumo augimo skirtumai.

1.3 Nors JAV duomenys yra naudingas atitinkamų valstybių narių pasiektų rezultatų matas, ši nuomonė skirta šalių palyginimui ES. Socialinių modelių, darbo valandų ir dalyvavimo su darbu susijusiose veiklose lygio veiksniai daro poveikį transatlantiniam palyginimams, bet nuomonėje šie klausimai nenagrinėjami. Šioje nuomonėje bus tiesiog svarstoma, kodėl vienos ES šalys yra turtingesnės ir sukuria daugiau darbo vietų nei kitos.

1.4 Pagrindinė Komisijos ataskaitos mintis yra ta, kad Lisabonos darbotvarkės įgyvendinimas sykiu padės valstybėms narėms padidinti ir užimtumą, ir gerovę. Keletas pagrindinių politikos sričių gali būti svarbus indėlis. Šiose politikos srityse reikia siekti:

- skatinti daugiau investuoti į MTTP;
- kurti pasaulinio lygio mokslinių tyrimų ir švietimo įstaigas, glaudžiai bendradarbiaujančias su pramonės atstovais;
- sukurti puikiai veikiančią, atvirą ir konkurencingą bendrąją rinką;

— skatinti integruotą požiūrį, kad padidėtų saugumas ir lankstumas darbo rinkoje (EESRK primena, kad dėl šio požiūrio reikia tartis su socialiniais partneriais);

— gerinti viešųjų finansų kokybę.

1.5 Šios politikos sritys tapo dar svarbesnės dėl pasaulinės ekonomikos pokyčių po 2000 m. ES Vadovų Tarybos Lisabonoje. Nauji iššūkiai tai ne tik dabartinė finansų krizė, bet ir iškastinio kuro pasiūlos ir paklausos pusiausvyra, akivaizdi klimato kaita, vis didesnis maisto trūkumas ir apskritai — didėjanti prekių paklausa. Dėl šių klausimų MTTP ir pasaulinio lygio tyrimai tampa dar svarbesni. Jie rodo konkurencingos bendrosios rinkos, pagrįstos veiksmingomis lankstumo ir užimtumo saugumo nuostatomis darbo rinkoje ir aukštos kokybės viešaisiais finansais, būtinybę.

1.6 Su paklausa ir pasiūla susiję makroekonomikos veiksniai išsamiai išnagrinėti ankstesnėse EESRK nuomonėse dėl ES ekonomikos valdymo, nurodantose įvade, kuriame Komitetas pabrėžė, kad kartu su konkurencingumui gerinti skirtomis pasiūlos priemonėmis reikia taikyti makroekonomikos politikos priemones derinį, kuris skatintų pajamas, paklausą ir užimtumą. Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kad, nepaisant paklausos veiksnių, tarp Lisabonos darbotvarkėje esančių reformų dėl pasiūlos ir BVP augimo esama glaudaus tarpusavio ryšio.

1.7 Neseniai paskelbtoje 2007 m. Lisabonos rezultatų lentelėje ⁽¹⁾ geriausių rezultatų pasiekusios septynios šalys buvo išvardytos šia eilės tvarka: Danija*, Švedija*, Austrija*, Nyderlandai*, Suomija*, Airija* ir JK*, o po jų — Vokietija ir Prancūzija ⁽²⁾. Pirmaujančios naujosios valstybės narės buvo Slovėnija* ir Estija*. Iš ES 15 prasčiausia padėtis Ispanijoje, Graikijoje,

⁽¹⁾ Lisabonos rezultatų lentelė VIII (angl. k. *Lisbon Scorecard VIII*), *Ar Europa pasirengusi ekonomikos audrai* 2008 m. vasario mėn.

⁽²⁾ Žvaigždute pažymėtos stebimųjų sąraše esančios geriausių rezultatų pasiekusios valstybės narės, kaip paaiškinta 4.9 punkte.

Portugalijoje ir Italijoje. Nyderlandai, Austrija ir Estija buvo pagirtos už veiksmingiausią Lisabonos reformų įgyvendinimą, o Graikijos ir Italijos priemonių veiksmingumas pripažintas mažiausiu. Kokį poveikį pirmavimas įgyvendinant Lisabonos programą daro produktyvumui ir užimtumui?

1.8 Nors yra daug kitų veiksmų, remiantis šioje nuomonėje atlikta analize, darytina išvada, kad iš tiesų esama glaudaus tarpusavio ryšio tarp Lisabonos programos įgyvendinimo, sparčiau užimtumo augimo ir vienam gyventojui tenkančio BVP. Apskritai taip tiesa ir tai, kad Lisabonos reformų neįgyvendinančių šalių pažanga nepakankama. Apibendrinamas EESRK skatina valstybes narses kuo greičiau įgyvendinti visą Lisabonos programą.

1.9 Reikia pabrėžti kiekvieno programos elemento svarbą. Komitetas ypač norėtų, kad būtų daugiau investuojama į žinias, švietimą ir MTTP. Nėra abejonių, kad konkurencija skatina inovacijas, todėl ES ekonomikos turi susidurti su konkurencija, kad galėtų prisitaikyti prie globalizacijos. Siekiant kaip įmanoma padidinti valstybių narių ekonomikų produktyvumą reikalingas gamybos veiksmų perkėlimas iš nesėkmingų pramonės šakų ir sektorių į kylančias ir klestinčias pramonės šakas ir sektorius. Savo ruožtu valstybės narės turės skirti išteklių lankstumui ir užimtumo saugumui. Galiausiai yra aišku, kad valstybių narių ekonominės veiklos rezultatai labai priklauso nuo gero viešųjų finansų valdymo.

1.10 2000 m. kovo mėn. Lisabonos Vadovų Tarybai pateiktoje EESRK nuomonėje ⁽³⁾ teigėme: „Esame įsitikinę, kad Europoje tikrai turime reikiamų naujovių, kūrybingumo, žinių ir verslumo, kad galėtume pasiekti puikių rezultatų įgyvendinant naują koncepciją, t. y. informacinę visuomenę. Bet mes turime panaudoti šiuos gebėjimus. Kliūtis privalu pakeisti galimybėmis, sankcijas — paskatomis. Pastarąjį dešimtmetį vyko Europos pramonės liberalizavimas. Dabar turime išlaisvinti europiečių energiją.“ 2008 m. liko dar daug nenuveiktų darbų ir Lisabonos darbotvarkė — tai kelias į priekį.

2. Įvadas

2.1 Ši nuomonė yra naujausia iš EESRK parengtų nuomonių serijos, kurioje nagrinėjami ES ekonominio valdymo klausimai. Ji paremta Komisijos komunikatu COM(2007) 721 galutinis „2007 m. ES ekonomikos apžvalga. Plečiant Europos produktyvumo ribas“. Ankstesnėje 2007 m. rugsėjo mėn. nuomonėje

⁽³⁾ Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl užimtumo, ekonomikos reformų ir socialinės sanglaudos — inovacijų ir žinių Europos link (2000 m. kovo mėn. Vadovų Taryba Lisabonoje) OL C 117, 2000 4 26, p. 62, 2.16 punktą.

buvo nagrinėjama „2006 m. apžvalga. Euro zonos stiprinimas: pagrindiniai politiniai prioritetai“.

2.2 Šioje nuomonėje EESRK siekė valstybių narių užimtumo augimą ir vienam gyventojui tenkantį BVP susieti su Komisijos komunikate pateiktomis įvairiomis politinėmis rekomendacijomis. Šiuo požiūriu ji gerokai skiriasi nuo ankstesnės Nuomonės dėl 2006 m. apžvalgos, kurioje nagrinėjamos vidaus socialinės ir ekonominės sąlygos ir skirtingi politiniai tikslai, darantys poveikį valstybių narių veiksmams, išvadų.

2.3 Ankstesnėse 2006 m. spalio mėn. ⁽⁴⁾ ir 2006 m. vasario mėn. ⁽⁵⁾ nuomonėse buvo nagrinėjamos bendrosios ekonominės politikos gairės (BEPG) (2005–2008 m.), o 2004 m. kovo mėn. buvo parengta Nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių (2003–2005 m.) ⁽⁶⁾. Nors EESRK gavo Komisijos rekomendacijas dėl 2008–2010 m. BEPG, jis pažymi, kad jos nesiskiria nuo rekomendacijų, skirtų 2005–2008 m. gairėms. Atsižvelgdamas į ankstesnį su BEPG susijusį darbą, EESRK nusprendė 2007 m. ES ekonomikos apžvalgą panaudoti kaip šios nuomonės pagrindą.

2.4 2006 m. spalio mėn. EESRK išnagrinėjo taisykles, darančias poveikį pagrindiniams kainų stabilumo, augimo ir užimtumo tikslams. Šioje nuomonėje dėmesys labiau telkiamas į politikos sritis, o ne į taisykles. 2006 m. vasario mėn. EESRK paskelbė savo nuomonę dėl 2005–2008 m. BEPG. Nors nuomonė yra plati, ji iš esmės patvirtina tą pačią politinę užimtumo ir produktyvumo darbotvarkę, sudarančią dabartinės nuomonės pagrindą. Abiejose šiose nuomonėse EESRK svarstė veiksmus, darančius poveikį paklausai. Šioje nuomonėje svarstomi Komisijos pasiūlymai dėl su pasiūla susijusių reformų.

2.5 Vis dėlto Komitetas pabrėžia, kad kartu su konkurenciniam gerinti skirtomis pasiūlos priemonėmis reikia taikyti makroekonomikos politikos priemones, kuris skatintų pajamas, paklausą ir užimtumą. Komitetas tinkamo politikos priemonių derinio klausimą sprendė vis dar aktualioje 2004 m. kovo mėn. nuomonėje.

2.6 Komisijos dokumentą „Europos ekonomika“ Nr. 8/2007 sudaro Komunikatas „Plečiant Europos produktyvumo ribas“ su keturiais skyriais, kurių apimtis yra 149 puslapiai.

1. Ar produktyvumo tendencijos Europoje galiausiai keičiasi?

2. Produktyvumo įvertinimas pramonės lygiu

⁽⁴⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių ir ekonomikos valdymo — sąlygos didesnei sanglaudai formuojant Europos ekonominę politiką, OL C 324, 2006 12 30, p. 49.

⁽⁵⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių (2005–2008 m.) OL C 88, 2006 4 11, p. 76.

⁽⁶⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendrųjų ekonominės politikos gairių 2003–2005 m., OL C 80, 2004 3 30, p. 120.

3. Ar egzistuoja produktyvumo ir užimtumo pusiausvyra?
4. Didesnio produktyvumo siekiančios politikos sritys: kitas požiūris

Komitetas apgailestauja, kad Komisijos rekomendacijose dėl konkurencingumo didinimo apsiribojama pasiūla.

Šioje nuomonėje vertinamos 4 skyriuje siūlomos politikos sritys.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 2007 m. apžvalga pradedama tuo, kad nors Europos Sąjungos ekonomika yra viena iš pažangiausių ir produktyviausių pasaulyje, vis dar egzistuoja nemažas Europos Sąjungos ir pažangiausios pasaulio ekonomikos šalies — Jungtinių Amerikos Valstijų — gyvenimo lygio atotrūkis. Pagrindinė priežastis — įvairių pramonės sektorių ir valstybių narių produktyvumo augimo skirtumai.

3.2 2000 m. priimdama Lisabonos strategiją, ES pirmenybę teikė siekti gerinti savo produktyvumo rezultatus ir kartu smarkiai padidinti užimtumą. Pagrindiniai šios strategijos veiksniai buvo žinių kaupimas, konkurencinių jėgų stiprinimas ir lankstumo didinimas.

3.3 Žinioms kaupti reikia daugiau ir kokybiškesnių investicijų į MTTP ir žmogiškąjį kapitalą. Visoje Europos Sąjungoje taip pat reikia užtikrinti veiksmingą ir ekonomiškai efektyvią švietimo sistemą.

3.4 Produktyvumo lygiui ir augimo tempui užtikrinti būtina skatinti konkurenciją. Empirinio tyrimo duomenys patvirtina teigiamą rinkos atvėrimo konkurencijai poveikį ne tik produktyvumui ir augimui, bet ir užimtumui.

3.5 Reikia daugiau lankstumo, kad gamybos struktūros galėtų sklandžiai pereiti prie tolesnės gamybos specializacijos ir įvairinimo naujose srityse, suteikiančiose tam tikrą santykinį pranašumą. Pastaraisiais metais ES valstybės narės ėmėsi priemonių įmonių ir darbo jėgos judumui skatinti, tačiau reikia daugiau ir platesnio masto veiksmų.

3.6 Išvada — būtina keisti požiūrį. Įgyvendinant keletą svarbių politikos sričių galima įnešti svarbų indėlį. Jų tikslas turėtų būti:

- skatinti daugiau investuoti į MTTP;
- kurti pasaulinio lygio mokslinių tyrimų ir švietimo įstaigas, glaudžiai bendradarbiaujančias su pramonės atstovais;
- sukurti puikiai veikiančią, atvirą ir konkurencingą bendrąją rinką;
- skatinti integruotą požiūrį, kad padidėtų lankstumas ir saugumas darbo rinkoje (EESRK primena, kad dėl šio požiūrio reikia tartis su socialiniais partneriais);
- gerinti viešųjų finansų kokybę.

3.7 Paneigta keletas plačiai paplitusių teiginių: ne tik didelės valstybės ir didelės bendrovės gali pirmauti technologijų srityje; prekyba nėra pagrindinė technologijų sklaidos priemonė; mažos valstybės gali būti specializuotų sričių lyderės; naujas technologijas dažnai sukuria ir pradeda taikyti mažos įmonės; tarptautinis darbuotojų ir finansinio kapitalo judumas yra pagrindinė technologijų sklaidos priemonė.

3.8 Šiuo metu vis labiau sutariama dėl to, kas stabdo produktyvumo augimą ir kokių priemonių reikia imtis produktyvumui didinti. Su darbo ir produktų rinkomis susiję apribojimai, atviro tiesioginems užsienio investicijoms trūkumas, kliūtys, trukdančios naudotis naujomis technologijomis ar jas kurti bei skleisti, ilgai gali tapti pagrindinėmis produktyvumo augimo kliūtimis.

3.9 Kadangi nenašausių subjektų pasitraukimas iš rinkos daro įtaką produktyvumo augimui, svarbios tos politikos sritys, kurios skatina išteklių persikirstymą. Jei dėl našumo augimo didėja pajamos, galima tikėtis, kad vartotojų paklausa pereis prie paslaugų. Kadangi didelė paslaugų pramonės dalis pasižymi aukšta pridėtine verte ir produktyvumu, ekonominės sąlygos leis kurti naujas darbo vietas tikrai mažo produktyvumo sektoriuose.

4. Produktyvumas ir užimtumas

4.1 Vienam gyventojui tenkantis BVP priklauso ne tik nuo Lisabonos darbotvarkės. BVP priklauso nuo, pvz., besikuriančių Rytų Europos ir Rusijos rinkų plėtros, energijos ir prekių kainų bei jų rinkų tendencijų, technologijų pokyčių ir apskritai globalizacijos. Vidaus paklausai daro įtaką atlyginimų dydis, užimtumas ir perkamoji galia. Paklausos kontrolė yra mokesčių ir pinigų politikos tikslas, o paskolos verslo ir vartotojų paklausai skatinti, priklauso nuo centrinių bankų. Finansų rinkoms vaduojantis iš krizės, gali būti teikiamas ribotas paskolų kiekis, nukentęs paklausa ir bus paveiktas BVP.

4.2 Makroekonomikos veiksniai išsamiai išnagrinėti ankstesnėse EESRK nuomonėse dėl ES ekonomikos valdymo, nurodytose įvade. Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kad, nepaisant paklausos veiksnių, tarp Lisabonos darbotvarkės su pasiūla susijusių reformų ir BVP augimo esama glaudaus tarpusavio ryšio.

4.3 1 lentelėje pateikti duomenys apie santykinį vienam gyventojui tenkantį BVP. Buvo pasirinkti du laikotarpiai: 1999 m., kai buvo įvestas euras, ir 2007 m. Naujųjų valstybių narių atveju šis laikotarpis apima įstojimą į ES. Palyginti su ES 27, per šį laikotarpį JAV BVP sumažėjo nuo 161,8 proc. iki 150,9 proc. Tačiau vadinamosios senbuvės valstybės narės nesugebėjo pasinaudoti šiuo santykinu JAV nuosmukiu, nes ES 15 BVP sumažėjo nuo 115,3 proc. iki 111,7 proc., o euro zonos — nuo 114,5 iki 109,8 proc. palyginti su ES 27.

4.4 Ką gi, atsižvelgiant į šiuos BVP duomenis, rodo užimtumo statistika? 2 lentelėje pateikiami 1998 m. (metai, kai su naujosiomis valstybėmis narėmis buvo pradėtos pirmosios derybos dėl įstojimo) — 2006 m. (paskutiniai turimi duomenys) užimtumo duomenys. Pateikiami laikotarpio iki 2007 m. nedarbo duomenys. Šiuo laikotarpiu užimtumas JAV sumažėjo nuo 73,8 proc. iki 72 proc. darbingo amžiaus gyventojų, o nedarbas išaugo nuo 4,5 proc. iki 4,6 proc. Tuo pat metu euro zonoje užimtumas išaugo nuo 59,2 proc. iki 64,8 proc., o nedarbas sumažėjo nuo 10,1 proc. iki 7,4 proc. ES 15 duomenys šiek tiek geresni nei euro zonos šalių, o ES 25 duomenys šiek tiek prastesni.

4.5 Neseniai paskelbtoje 2007 m. Lisabonos rezultatų lentelėje (angl. *Lisbon Scorecard*) geriausių rezultatų pasiekusios buvo išvardytos septynios šalys: Danija*, Švedija*, Austrija*, Nyderlandai*, Suomija*, Airija* ir JK*, o po jų — Vokietija ir Prancūzija. Pirmaujančios naujosios valstybės narės buvo Slovėnija* ir Estija*. Iš ES 15 prasčiausia padėtis Ispanijoje, Graikijoje, Portugalijoje ir Italijoje. Nyderlandai, Austrija ir Estija buvo pagirtos už veiksmingiausią Lisabonos reformų įgyvendinimą, o Graikijos ir Italijos priemonių veiksmingumas pripažintas mažiausiu. Kokį poveikį pirmavimas įgyvendinant Lisabonos programą daro produktyvumui ir užimtumui?

4.6 Santykinio vienam gyventojui tenkančio BVP požiūriu, Liuksemburgas ir Norvegija lenkia JAV. Ne daugiau kaip 20 proc. nuo JAV atsiliekančios šalys yra Airija* (pirmoje vietoje), Nyderlandai*, Austrija*, Švedija*, Danija*, Belgija ir (vos) JK* bei Suomija*. Kalbant ne apie ES nares, Islandija, Šveicarija ir Japonija — atsilieka nuo JAV ne daugiau kaip 20 proc. Iš naujųjų valstybių narių Kipras ir Slovėnija* yra arčiausiai ES 27 vidurkio, o didžiausią pažangą padarė Estija*, po kurios eina Latvija, Lietuva, Vengrija ir Slovakija.

4.7 Užimtumo srityje esama daugybės sąsajų su BVP padėtimi. JAV užimtumą sudaro truputį daugiau kaip 70 proc. darbingo amžiaus gyventojų. Lentelėje nurodytų visų ne ES valstybių narių, įskaitant Japoniją ir tris ne euro zonos šalis (Daniją*, Švediją*, JK*), užimtumo lygis viršija 70 proc. Euro zonoje tik Nyderlandai* ir Austrija* viršija 70 proc., o Airija* ir Suomija* yra netoli šios ribos. Tarp naujųjų valstybių narių pirmauja Kipras ir Estija*, kurie yra netoli 70 proc. ribos.

4.8 JAV nedarbas sudaro 4,6 proc. Airijos*, Nyderlandų*, Austrijos*, Danijos*, Kipro ir Lietuvos kaip ir Norvegijos rodikliai geresni nei JAV. Liuksemburgas, JK*, Čekija, Estija* ir Slovėnija* — visos vienu procentiniu punktu skiriasi nuo JAV. Švedija*, Latvija ir Malta nuo JAV skiriasi dviem procentiniais punktais.

4.9 Remiantis pirmiau pateikta analize, aišku, kad reikėtų nagrinėti Lisabonos rezultatų lentelėje pirmaujančių šalių: Danijos*, Švedijos*, Austrijos*, Nyderlandų*, Suomijos*, Airijos* ir JK* bei pirmaujančių naujųjų valstybių narių — Estijos* ir Slovėnijos*, politiką ir tendencijas. Todėl šioje nuomonėje šios

šalys sudarys „stebimųjų sąrašą“ ir bus pažymėtos žvaigždute. Išnagrinėsime, koku mastu politikos sritys, susijusios su žiniomis, konkurencija, inovacijomis ir viešaisiais finansais, prisidėjo prie šių šalių sėkmės. Palyginimo tikslais, Ispanija, Graikija, Portugalija ir Italija bus stebimos kaip „kontrolinė grupė“. Be to, Prancūzijos ir Vokietijos, kurių ekonomika turi labai didelę įtaką, politikos iniciatyvos ir toliau išlieka labai svarbios Europos Sąjungai. Abi šalys išsiskiria poliarizuota politika, kuri apsunkino reformas, nors dabar tai po truputį duoda rezultatų.

5. Investicijos į žinias

5.1 Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) programa, skirta tarptautinių studentų vertinimui, vadinama PISA. 3 lentelė sudaryta 2006 m. skaitymo, matematikos ir tikslųjų mokslų 15 metų amžiaus EBPO ir kitų valstybių mokinių žinių apžvalgos duomenų pagrindu.

5.2 Be Korėjos, Japonijos ir Šveicarijos, šalys, kuriose yra vien aukščiausi įvertinimo balai („A“), yra Suomija* (aiški nugalėtoja), Nyderlandai*, Belgija ir Estija*. Šalys, turinčios du aukščiausius įvertinimo balus, yra Čekija, Austrija*, Slovėnija* ir Airija*. Sąraše esančios šalys, turinčios vieną aukščiausią įvertinimo balą, yra Danija*, Švedija*, JK*, Vokietija ir Lenkija. Vokietija ir JK gauna aukščiausią įvertinimo balą tiksliausiuose moksluose. JK* tiksliausiuose moksluose 6 lygiu užima trečiąją vietą po Slovėnijos* ir Suomijos*. Visos stebimųjų sąraše esančios šalys gauna aukščiausius įvertinimo balus. Kontrolinėje grupėje esančios šalys kartu su JAV užima žemesnes vietas.

5.3 Atsižvelgdamas į švietimo sistemos rezultatų ir valstybių narių ekonomikos rezultatų tarpusavio ryšį, EESRK mano, kad Komisija tikrai teisi siekdama, kad švietimo kokybė taptų pagrindine ES politikos sritimi.

5.4 Šanchajaus Jiao Tong universitetas sukūrė universitetų klasifikavimo metodiką. Universitetams suskirstyti kategorijomis naudojamos ir kitos metodikos, bet Jiao Tong metodika atitinka ES tikslą telkti dėmesį į mokslą ir mokslinius tyrimus.

5.5 PISA vertinimu JAV mokyklų sistemos rodikliai yra labai vidutiniški. Konkurencinį pranašumą JAV išlaiko aukštajame moksle. 4 lentelė paimta iš Jiao Tong klasifikacijų. 20 geriausių universitetų sąraše yra 17 Amerikos, du Didžiosios Britanijos ir vienas Japonijos universitetas. JK, kurios dešimt universitetų įtraukta į 100 geriausiųjų universitetų sąrašą, yra stebimųjų sąraše. Iš ne ES valstybių narių, į sąrašą taip pat įtraukti Japonijos (6), Kanados (4), Australijos (2), Šveicarijos (3), Norvegijos (1) ir Izraelio (1) universitetai. Į 100 geriausių universitetų sąrašą įtrauktos penkios šalys iš stebimųjų sąrašo: JK*, Nyderlandai* (2), Danija* (1), Švedija* (4) ir Suomija* (1). Iš kontrolinės grupės sąraše nėra nė vienos šalies. Laikas Bolonijos, Salamankos ir Koimbros universitetams atgauti savo ankstesnę šlovę. Be to, į sąrašą įtraukti 6 Vokietijos ir 4 Prancūzijos universitetai.

5.6 Be JK, tik šešių šalių universitetai įtraukti į 100 geriausiųjų sąrašą, šiame sąrašė nepaminėta dvidešimt ES šalių. Atrodo, kad Komisijos politika, skirta šiai spragai užpildyti, yra ES technologijų instituto veikla. Nepaisant EESRK šiam projektui teikiamos paramos, sunku įsivaizduoti, kaip šis institutas klesėtų nemenkindamas ES įvaizdžio 100 geriausių universitetų sąrašė. Alternatyvi strategija galėtų būti peržiūrėti ir persvarstyti valstybių narių politiką geriausiems universitetams vystyti. Labiausiai reikia glaudžios universitetų ir pramonės atstovų partnerystės, siekiant vystyti žinias ir igūdžius, kurie leis pasinaudoti XXI amžiaus mokslu ir technologija gerovei ir darbo vietoms kurti.

5.7 Kitas valstybių narių universitetinio išsilavinimo įvertinimas yra Eurostato duomenys apie aukštųjų mokyklų tikslųjų mokslų ir technologijų absolventų skaičių, tenkantį tūkstančiui 20–29 metų amžiaus gyventojų. JAV šis rodiklis yra 10,6. Vienu procentiniu punktu nuo JAV besiskiriančios valstybės narės yra Belgija, Vokietija, Graikija, Italija, Latvija, Austrija*, Lenkija, Rumunija, Slovėnija* ir Slovakija. Valstybės narės, kurių rezultatai gerokai aukštesni, yra Danija* (14,7), Airija* (24,5), Prancūzija* (22,5), Lietuva (18,9), Suomija* (17,7), Švedija* (14,4) ir JK* (18,4). Visos šalys, pažymėtos žvaigždute (*), yra stebimųjų sąrašė. Italija ir Graikija yra šiuos reikalavimus atitinkančios šalys iš kontrolinės grupės. Valstybių narių vidurinio ir aukštojo mokslo sistemų dėmesio centre privalo būti būsimi tikslųjų mokslų ir technologijų absolventai.

5.8 Vienas iš Lisabonos projekto tikslų yra padidinti išlaidas MTTP iki 3 proc. BVP. Iš jų 2 proc. turi skirti privatus sektorius. Dvi šalys iš stebimųjų sąrašo, t. y. Švedija* ir Suomija*, skiria daugiau kaip 3 proc. BVP. Dar dvi — Danija* ir Austrija* — skiria 2–3 proc. kaip ir Vokietija bei Prancūzija. Skiriančios 1–2 proc. yra Belgija, Čekija, Estija*, Airija*, Nyderlandai*, Slovėnija*, Ispanija ir JK*, kurių dauguma yra stebimųjų sąrašė. Visos kitos valstybės narės skiria mažiau nei 1 proc., išskyrus Vengriją ir Italiją (abi išleidžia beveik 1 proc.); Italija ir Ispanija yra kontrolinėje grupėje. Siekiant užpildyti šią spragą, reikalauti, kad vyriausybės MTTP skitų visą 1 proc. BVP, nėra per daug. Geriausiu atveju šios lėšos būtų pervestos universitetams ir mokslinių tyrimų institutams siekiant padėti gerinti jų reputaciją ir dalyvavimą pasaulio mokslinėje bendruomenėje. Šiuo metu ES 15 vyriausybės skiria nuo 0,30 proc. iki 0,40 proc., o naujųjų valstybių narių vyriausybės skiria nuo 0,50 proc. iki 0,60 proc. Būtų galima ir derėtų padaryti daugiau, ypač siekiant vystyti mokslą, reikalingą klimato kaitos ir užterštumo problemoms spręsti.

5.9 EESRK Komisijai jau pateikė nuomonę dėl mokesčių lengvatų privačiojo sektoriaus MTTP (7). EESRK nuomone, visos vals-

tybės narės turėtų perimti geriausių patirtį ir nustatyti mokesčių lengvatas, skatinančias privatų sektorių, ypač MVĮ, daugiau investuoti į MTTP.

5.10 Švietimas, moksliniai tyrimai, inovacijos, techninės žinios ir užimtumo tendencijos priklauso vieni nuo kitų. Nacionalinis žinių ir igūdžių pagrindas pritraukia vidaus investicijas, skatina keitimąsi žiniomis ir imigraciją. Be tokio pagrindo kvalifikuoti asmenys skatinami ieškoti tokios žinių aplinkos, kur jų žinios būtų įvertintos. Tai gali skatinti užburtą emigracijos ir „protų nutekėjimo“ ratą.

5.11 Mokslinių tyrimų ir švietimo politikos išvados yra tokios, kad reikia nuodugniai patikrinti daugelio valstybių narių vidurinio ir aukštojo mokslo sistemas, o vyriausybės turėtų padidinti savo išlaidas MTTP. Kaip parodė stebimųjų sąrašo ir kontrolinės grupės duomenys, esama aiškaus tarpusavio ryšio tarp politikos sričių veiksmingumo, užimtumo ir produktyvumo.

6. Konkurencingumas ir inovacijos

6.1 Komisijos komunikate išdėstytos trys politikos sritys konkurencijai skatinti. Tai tinklų pramonės šakų liberalizavimas ir reguliavimas, konkurencijos politika ir teigiamų pokyčių vidaus rinkoje teikiama nauda.

6.2 Vidaus rinkos nauda tai — paskatos kurti inovacijas, kurios reikalingos dėl tarptautinės konkurencijos, masto ekonomijos gamyba, paskirstymas ir rinkodara didesnėje rinkoje bei technologijų perdavimas, kuris yra atvirumo užsienio investicijoms rezultatas.

6.3 Ne visos ES valstybės narės yra vienodai patrauklios ir atviros tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI). Technologijų perdavimo, valdymo metodų, buvimo rinkoje ir kapitalo investicijų požiūriu, tai trukdo toms valstybėms narėms, kurios nepasinaudojo TUI. Su TUI susijusiais „Ernst & Young“ duomenimis, 1997–2006 m. laikotarpiu 10 geriausių TUI gavėjų pagal projektų skaičių Europoje buvo:

Jungtinė Karalystė	5 539	Prancūzija	3 867
Vokietija	1 818	Ispanija	1 315
Belgija	1 190	Lenkija	1 046
Vengrija	1 026	Airija	884
Čekija	849	Rusija	843

(7) Žr. EESRK nuomonę dėl veiksmingesnio MTTP mokesčių paskatų naudojimo COM(2006) 728 galutinis, OL C 10, 2008 1 15, p. 83.

6.4 TUI turi didelę reikšmę naujų valstybių narių ekonomikos augimui. Kadangi šalių konkurencija dėl TUI auga visame pasaulyje, įskaitant Indiją ir Kiniją, naujosios valstybės narės, siekdamos užtikrinti augimą ir darbo vietas, turės kurti žinių ekonomiką. PISA žinių testuose pirmauja Azijos šalys ir jų universitetus baigia šimtai tūkstančių absolventų, įgydami tikslųjų mokslų ir technologijų bakalaurų ir magistro laipsnius.

6.5 Tinklų pramonės šakų liberalizavimas ir reguliavimas gali labai mažinti sąnaudas ir gerinti ekonomikos produktyvumą. Yra trys šios politikos etapai: privatizavimas, po to reguliavimas, sudarantis sąlygas naujiems dalyviams mesti iššūkį įsitvirtinusiems dalyviams, ir galiausiai nuosavybės teisių padalijimas tinklams ir tinklų paslaugoms. Savo „Dujų ir elektros vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitoje“⁽⁸⁾ Komisija tiekėjus keičiančius pirkėjus panaudojo kaip veiksmingos konkurencijos priemonę. Tai rodo ši lentelė:

Procentinis keitimas			
		Elektros energija	Dujos
Vokietija	Stambios bendrovės	41	(*)
	MVĮ	7	(*)
	Namų ūkiai	5	(*)
Prancūzija	Stambios bendrovės	15	14
	Namų ūkiai	0	0
Ispanija	Stambios bendrovės	25	60
	MVĮ	22	60
	Namų ūkiai	19	2
Jungtinė Karalystė	Stambios bendrovės	50+	85+
	MVĮ	50+	75+
	Namų ūkiai	48	47

(*) Duomenų apie dujų rinką iš Vokietijos negauta.

Apskritai geriausių rezultatų konkurencijos srityje pasiekta kai kuriose stebimųjų sąraše esančiose šalyse, nors Italija ir Ispanija taip pat padarė pažangą.

(8) 2005 m. lapkričio 15 d. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl dujų ir elektros vidaus rinkos kūrimo pažangos ataskaitos COM(2005) 568 galutinis.

6.6 Konkurencijos politikos įgyvendinimas skirtas veiksmingumui ir produktyvumui skatinti, kai naudos turi vartotojai. Ši politika labai atitinka EESRK siekį išlaikyti jį sudarančių subjektų interesų pusiausvyrą.

6.7 Komunikate daroma išvada, kad konkurencija būtina ir produktyvumo lygiui, ir jo augimo tempui užtikrinti. Stulbina tai, kad Europos Sąjungoje atviriausia yra stebėtojų sąraše esančių šalių ekonomika. Šių šalių ekonomikai būdingas didžiausias produktyvumas, aukščiausias užimtumo lygis ir didžiausias gebėjimas pritraukti darbuotojus migrantus. Bijodamos konkurencijos, valstybių narių vyriausybės klysta stengdamosi užkardyti savo šalių ekonomiką.

7. Perskirstymo politika

7.1 Perskirstymas, anot Komisijos — tai gamybos veiksmų perkėlimas iš nesėkmingų pramonės šakų ir sektorių į kylančias ir klestinčias pramonės šakas ir sektorius.

7.2 Pagrindinė komunikato idėja yra ta, kad tiek, kiek plečiasi ekonomikos augimą skatinančių technologijų galimybės, tiek prireiks ekonomikos struktūrinių pokyčių. Naujieji pažangiųjų technologijų sektoriai gali užimti rinkos dalį mažėjančių sektorių sąskaita. Nujos įmonės gali tapti svarbiais dalyviais, o gerai žinomos įmonės gali būti priverstos prisitaikyti arba išnykti.

7.3 Kadangi nepavyks išvengti struktūrinių ekonomikos pokyčių, ekonomikos gebėjimas prisitaikyti ypač svarbus siekiant užtikrinti, kad būtų maksimaliai pasinaudota technologijų pažanga ir žinių judumu. Tačiau Komisija mano, kad ES valstybių narių gebėjimas prisitaikyti prie būtinų pokyčių yra ribotas dėl darbo rinkos institucijų ir taisyklių ribojamo lankstumo.

7.4 Komisija siūlo keturias pagrindines politines priemones išteklių perskirstymui gerinti: patekimo į rinką palengvinimą, administracinės naštos mažinimą, darbo rinkos reguliavimą ir finansų rinkos integravimą.

7.5 Patekimą į rinką palengvinančios politikos sritys apima keletą priemonių, dėl kurių EESRK jau paskelbė nuomones. Tai administracinės naštos mažinimas, susijęs su bendrovių steigimu, daugybė paramos schemų naujoms MVĮ ir su bankrotu susijusių įstatymų pataisais. Galimybė gauti finansavimą ir konkurencijos politika konkurencinėms rinkoms užtikrinti — tai svarbios bet kokios perskirstymo strategijos steigiant naujas bendroves dalys.

7.6 Nors kaip ir stambios, taip ir mažos bendrovės gali patirti administracinių išlaidų, ši našta daug sunkesnė mažesniems įmonėms dėl jų dydžio. Administracinės naštos sumažinimas — tai vienas iš penkių svarbiausių ES darbotvarkės tikslų, bet, kaip pripažįstama komunikate, sumažinti reguliavimą ir administracines išlaidas yra sunku, nes dauguma priemonių buvo sukurtos dėl konkrečių priežasčių. „Jos padeda pašalinti sunkumus rinkoje, apsaugoti rinkos dalyvius ar teikti informaciją politikos formuotojams“⁽⁹⁾. Daugelis ES suinteresuotų subjektų pabrėžė, kad šiuo reguliavimu sustiprinta socialinė apsauga yra vienas pagrindinių Bendrijos *acquis* elementų. Tačiau kumuliacinis šių taisyklių poveikis yra susijęs su didelėmis ekonominėmis išlaidomis.

7.7 JK įsikūrusi geresnio reguliavimo darbo grupė, kurią remia Nyderlandų centrinio planavimo biuro (CPB) veikla, teigia, kad išlaidos galėtų sudaryti 3–4 proc. BVP⁽¹⁰⁾. Apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje sumažinus administracinių išlaidų našta 25 proc., iš pat pradžių tikrasis BVP padidėtų 1 proc. Ilgalaikiai rezultatai būtų dar geresni. Šių išlaidų našta pageidautina sumažinti, tačiau nėra įrodymų, kad šią iniciatyvą pavyks įgyvendinti. Kadangi ES institucijos nerimauja dėl sunkumų rinkoje galimybes, vargu ar bus pasiekta tokių teigiamų pokyčių. Be to, mažai tikėtina, kad EESRK, kuris rūpinasi visokeriopa rinkos dalyvių apsauga, paremtų iniciatyvą smarkiai sumažinti administracinę našta.

7.8 Darbo rinkos struktūros daro didelį poveikį darbo reorganizavimui. Rinkos reformų poveikis produktyvumui ir užimtumui didesnis, kai darbo rinkos yra lanksčios. Nors nėra patikimų darbo rinkos lankstumo tyrimų, stebimųjų sąrašo šalių užimtumo lygis be abejo leidžia pamatuoti jų užimtumo teisės aktų gebėjimą prisitaikyti prie permainų.

7.9 Darbo apsaugos teisės aktai Europos Sąjungoje dėl suprantamų priežasčių yra priešaringi. Užuoat pakeitusios neterminuotose darbo sutartyse numatytą apsaugą, daugelis valstybių narių įvedė terminuotas darbo sutartis. Būtent šios terminuotos darbo sutartys prisidėjo prie didesnio užimtumo augimo, pirmiau aptarto 4 punkte. Nors duomenys nerodo realaus darbo visą darbo dieną masto, užimtumo augimas nuteikia optimistiškai, o struktūrinis nedarbas mažėja.

7.10 Savaiame suprantama, kad siekiant pagerinti perskirstymą, būtina mažinti neigiamą pakankamai lanksčių darbo taisyklių poveikį. Todėl valstybės narės raginamos sykiu įgyvendinti papildomas politikos priemonės. Šiame procese ypač

⁽⁹⁾ 2007 m. ES ekonomikos apžvalga „Plečiant Europos produktyvumo ribas“, Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas, p. 136.

⁽¹⁰⁾ 2007 m. ES ekonomikos apžvalga „Plečiant Europos produktyvumo ribas“, Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas, p. 137.

svarbus lankstumas ir užimtumo saugumas. Reikalingos lėšos, kad visą gyvenimą trunkantis mokymasis pagerintų gebėjimą prisitaikyti ir padidintų užimtumo galimybes, socialinės apsaugos sistemos suteiktų paskatų dalyvauti darbo rinkoje ir palengvintų reorganizaciją, o darbo rinkos politika turėtų padėti žmonėms prisitaikyti prie permainų ir bedarbystės, kurie neišvengiami laukiant naujos, saugios darbo vietos. Tokia politika būtina tada, kai užimtumo apsauga nėra griežta.

7.11 Finansų rinkos integracija yra paskutinė perskirstymo politikos sritis. Apskritai ES finansų sistemos susiskaldymo lygį būtų galima vertinti kaip kliūtį produktyvumui ir užimtumui, ypač besisteigiančių įmonių atžvilgiu. Šie klausimai nagrinėjami finansinių paslaugų direktyvose. Kartu su šia nuomone EESRK rengia nuomonę dėl tarpvalstybinės su rizikos kapitalu susijusios veiklos⁽¹¹⁾. Veiksmingos finansų sistemos vaidmuo vykstant struktūriniais pokyčiams akivaizdžiausias finansuojant veiklą pradedančias įmones.

8. Viešųjų finansų gerinimas

8.1 5 lentelėje pateikiami Eurostato duomenys apie valstybių narių finansus. 12 euro zonos šalių vidutinė 68,8 proc. BVP valstybės skola viršija Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) konvergencijos tikslą — 60 proc., ES 15 (63,0 proc.) ir ES 25 šalių (61,9 proc.) vidurkius. Apskritai stebimųjų sąrašo esančių valstybių skola yra mažesnė nei 50 proc. BVP ir dažniausiai daug mažesnė. Išimtis yra Austrija* (61,7 proc.). Be to, per 1999–2006 m. laikotarpį visos stebimųjų sąrašo esančios šalys valstybės skolą sumažino. Sumažinimas buvo ypač ryškus Airijoje*, Nyderlanduose* ir Švedijoje*. Iš kontrolinės grupės šalių tik Ispanijos valstybės skola yra mažesnė nei 50 proc. BVP ir per šį laikotarpį smarkiai sumažėjo. Italijos (106,8 proc.) ir Graikijos (95,3 proc.) rezultatai prasciausi.

8.2 Iš ES 15 šalių biudžeto balanso požiūriu, Belgijos, Airijos*, Ispanijos, Liuksemburgo, Nyderlandų*, Suomijos*, Danijos* ir Švedijos* balansas buvo teigiamas. Likusių šalių balansas buvo neigiamas ir mažesnis nei 3 proc., išskyrus Italiją (–4,4 proc.) ir Portugaliją (–3,9 proc.). Iš naujųjų valstybių narių Bulgarijos ir Estijos* balansas buvo teigiamas, o Vengrijos, Lenkijos ir Slovakijos — neigiamas ir viršija 3 proc. Neigiamu tik 1,2 proc. balansu išsiskiria Kipras ir Slovėnija*. Iš stebimųjų sąrašo savo pozicijas prarado JK, kurios neigiamas balansas sudarė 2,7 proc. Jai nepavyko subalansuoti savo biudžeto palankios ekonominės veiklos metais ir dabar jai gresia pavojus prarasti lyderės poziciją. Kontrolinėje grupėje išsiskiria Ispanijos rodikliai, o Italija ir Portugalija patvirtina užimančios apskritai žemą poziciją.

⁽¹¹⁾ Kliūčių rizikos kapitalo fondų tarpvalstybinėms investicijoms pašalinimas (INT/404).

8.3 Savo kasmet skelbiamose nuomonėse dėl ES ekonomikos EESRK pabrėžė patikimų viešųjų finansų svarbą. Atitinkami stebimųjų sąrašė ir kontrolinėje grupėje esančių šalių duomenys rodo, kad patikimi viešieji finansai yra svarbi gerų užimtumo ir produktyvumo rezultatų valstybėse narėse dalis.

8.4 Nagrinėjant stebimųjų sąrašo ir kontrolinės grupės šalių pasiektus rezultatus, iškilo klausimas dėl mokesčių poveikio. Eurostato ataskaita dėl 2005 m. ES mokesčių rodo, kad vidutinis mokesčių lygis, išreikštas proc. BVP, 27 ES šalyse buvo 39,6 proc. Tai beveik trylika procentinių punktų daugiau nei JAV ir Japonijos lygis. Tarp ne ES EBPO šalių tik Naujosios Zelandijos realus mokesčių lygis viršija 35 proc. Valstybėms narėms pabandė sumažinti mokesčių našta, tačiau vėliau paplito priešingos tendencijos ir dabar vidutinis mokesčių procentinis dydis prilygsta 1995 m. lygiui.

8.5 Mokesčių naštos požiūriu, Švedija*, Danija* ir Suomija* kartu su Belgija ir Prancūzija yra 5 geriausiųjų sąrašė. Austrija* ir

Slovėnija* kartu su Italija patenka į kitą penketuką. Nyderlandai* ir JK* yra 12 ir 13 vietoje. Tik Estijos* (22 vieta) ir Airijos* (23 vieta) mokesčiai yra gana maži. Kontrolinėje grupėje Italijos mokesčių našta yra mažesnė arba prilygsta penkių stebimųjų sąrašė esančių šalių mokesčiams. Ispanijos, Portugalijos ir Graikijos mokesčių našta mažesnė nei visų stebimųjų sąrašė esančių šalių, išskyrus Airiją ir Estiją, mokesčių našta. *Prima facie* įrodymo, kad kontrolinės grupės šalių mokesčiai yra per dideli, nėra.

8.6 ES mokesčiai yra didesni nei konkuruojančiuose regionuose. Konkrečių valstybių narių mokesčių sistemoms didelę įtaką daro socialinei apsaugai išleidžiamos lėšos. Vien iš ES perspektyvos sunku pateikti argumentus dėl mokesčių sumažinimo, kai pirmaujančių ES šalių mokesčiai yra didžiausi. Tačiau pasaulio mastu konkuruojantys regionai turi žemesnius mokesčių lygius ir tikėtina, kad tai padeda užtikrinti jų aukštą inovacijų diegimo ir įmonių steigimo lygi.

2008 m. rugsėjo 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS